

Gesprek met sociaal voortrekkers Stijn Verhagen en Eelco Koot 'Sport als motor voor maatschappelijke participatie'

Verslag door Alexandra Gabrielli

Het programma Vitale Lokale Samenlevingen wordt uitgevoerd door de [stichting Socires](#) in samenwerking met de School voor Politiek en Bestuur van Tilburg University, met steun van het [SKANfonds](#). Zie voor meer informatie over Vitale Lokale Samenlevingen: www.vitaallokaal.org

In de kantine van voetbalvereniging De Meern in Utrecht hebben zich op 25 juni 2015 circa veertig mensen verzameld voor de zesde werksessie van Vitale Lokale Samenlevingen. Uitgenodigd voor een interview met Thijs Jansen van Stichting Beroepseer zijn Stijn Verhagen en Eelco Koot, beiden verbonden aan het Lectoraat Participatie en maatschappelijke ontwikkeling van de Hogeschool Utrecht. Onderwerp is *sport als motor voor maatschappelijke participatie*.

De werksessie heeft tot doel zicht te krijgen op wat sociaal ondernemers drijft in de lokale samenleving, welke risico's ze durven nemen, hoe ze proberen dingen te veranderen en hoe ze uiteindelijk slagen in hun streven.

Verhagen en Koot komen vertellen over hun projecten *Verbinden door voetbal* en *Trainerskracht*.

Thijs Jansen (links) interviewt Stijn Verhagen (midden) en Eelco Koot (rechts)

John van Wegen

V.V. De Meern

Voorafgaand aan het interview, krijgt bestuurslid John van Wegen van V.V. De Meern het verzoek iets te vertellen over zijn club waar Trainerskracht momenteel wordt uitgevoerd. Hij voelt zich een beetje overvallen, maar stelt de deelnemers de vraag of iemand enig idee heeft hoeveel leden de vereniging telt? In maart 2015 waren het er meer dan tweeduizend: “Wij werken met ongeveer honderdtwintig jeugdteams. Elke zaterdag met negentig op zes velden met vijf minuten tussen de wedstrijden van half negen tot ongeveer half zeven. Omdat we niet alle jeugd meer kwijt kunnen in deze groeizame wijk, hebben we hier inmiddels ook zo'n driehonderdvijftig kinderen op zondagmorgen lopen. We zijn gezegend met een enorm aantal vrijwilligers. Desondanks hebben we er nog te weinig. Het geheel wordt aangestuurd door pak 'm beet twintig mensen in bestuurslagen. En, als ik het even zo mag schetsen, we draaien tegenwoordig het hele seizoen door, van augustus tot in juni. Alleen in de maand juli is alles dicht. O ja, we hebben ook nog een bijnaam. Wij zijn het 'Plastic park', zo noemt de gemeente ons vanwege vijf kunstgrasvelden en ook nog een paar sprietjes echt gras. Nu heeft u een beeld van deze vereniging”.

Om een nog beter beeld te krijgen. Op 10 mei 2013 ontving V.V. De Meern de *Rinus Michels Award* voor de beste amateurjeugdopleiding van Nederland en in het seizoen 2014/15 werd het zondagelftal kampioen van de competitie, met promotie naar de Hoofdklasse tot gevolg.

De achtergrond

Stijn Verhagen (1975) is sinds 2007 Lector Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling aan de faculteit Maatschappij en Recht van de Hogeschool Utrecht. Eelco Koot (1965) is docent van het lectoraat bij de opleiding Sociaal Juridische dienstverlening; hij is ook lid van de maatschappelijke commissie van V.V. De Meern.

Eelco Koot is zijn hele leven met voetbal bezig geweest. Thijs Jansen vraagt hem of voetballen in de familie zit?

Koot: “Mijn beide opa's waren voetballer. Mijn vader was voetballer en is ook voetbaltrainer geweest in de jaren zestig. Ik moest van hem twee jaar verplicht op gym voordat ik op voetbal mocht. Dus toen ik een jaar of zeven was mocht ik beginnen bij De Meern en daar heb ik gevoetbald tot twee jaar geleden. Mijn knieën hielden het niet meer, het voetballen is voor mij voorbij. Maar het stokje wordt weer doorgegeven aan mijn kinderen”.

Koot is niet geboren in De Meern, maar heeft er sinds zijn derde jaar gewoond, tot zijn negentiende: “Ik kon kiezen tussen geschiedenis studeren of politicologie. Politicologie was in Amsterdam, een goede reden om daar op kamers te gaan en deze buurt te verlaten. Op een gegeven moment kwam ik toch weer in Utrecht te wonen en toen mijn oudste vier jaar was ging ik nadenken: wat is een prettige omgeving? Ik voetbalde nog steeds bij De Meern en opeens zat ik er weer”.

De Meern was oorspronkelijk een dorp van tuinders en hoveniers. Het maakt nu deel uit van de wijk Vleuten-De Meern in de gemeente Utrecht. Volgens Koot is De Meern een “heel groot dorp met een dorpse structuur maar met een flink stedelijk element. Dat zie je ook wel in deze vereniging”.

De Meern is historisch een interessante plek. De grensweg van het Romeinse rijk liep langs het huidige De Meern. Voor archeologen is het een van de belangrijkste gebieden in Noordwest-Europa vanwege de vondsten van schepen uit de Romeinse tijd.

Vleuten en De Meern vormen inmiddels de grootste wijk van de gemeente Utrecht met circa 46.000 inwoners. In de omgeving is de grootste Vinex-locatie van Nederland, Leidsche Rijn verrezen en dat heeft de samenstelling van de bevolking drastisch veranderd; de pluriformiteit is enorm toegenomen.

Stijn Verhagen werd in 2010 tot Lector van het jaar verkozen. De jury, onder wie prof. Frits van Oostrom, oordeelde Verhagens "vermogen om letterlijk honderden studenten inhoudelijk aan het werk te zetten in praktijkgestuurd onderzoek bewonderenswaardig". Participatie en sociale samenhang in de veranderende samenleving is Verhagens thema. Waarom boeit hem dat zo?

"Ik heb daar inderdaad een fascinatie voor. Het past kennelijk bij me. We hadden het daarnet over dat dorpse, en daar heb ik ook wel iets van meegekregen. Aan de ene kant zie je daarvan de kracht, aan de andere kant ook het beknellende. Maar hoe je mensen bij elkaar houdt, hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze zichzelf mogen zijn, of anoniem zijn, of verschillend van elkaar, dat trekt mij. Ik kom zelf uit een dorp, uit Heeswijk Dinther. Daar heb ik gewoond tot mijn achttiende jaar en ik kom er af en toe nog. Ik heb een goede, onbezorgde jeugd gehad met een licht katholiek tintje. Tot mijn achtste ongeveer gingen we af en toe naar de kerk, maar op een gegeven moment was dat voorbij. Ik was blij dat ik indertijd kon gaan studeren aan de Universiteit van Utrecht. Ik koos niet direct voor sociale wetenschappen, maar ging me eerst oriënteren op de voorlichtingsdagen, van bedrijfskunde tot civiele techniek en rechten. Ik vond het allemaal wel leuk maar bij sociale wetenschappen voelde ik me meteen als een vis in het water".

Verhagen hield zich al voor hij lector werd bezig met de samenhang in de maatschappij. Zijn proefschrift ging weliswaar over de gezondheidszorg "maar het maatschappelijke aspect was daarin al aanwezig. Het ging o.a. over de wachtlijsten in de thuiszorg. Bij de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling waar ik gewerkt heb, ging het over verbinding van kennis met beleid of het inzetten van wetenschappelijke kennis voor beleidsadvisering aan de nationale overheid".

Verhagen vertelt dat hij langzaam van het academische is afgedaald naar de praktijk op lokaal niveau waar professionals aan de slag gaan: "Wat mij veel meer boeit dan die institutionele wereld van de zorg - waarvan ik overigens veel heb geleerd - is hoe mensen met elkaar omgaan tegen het licht van allerlei maatschappelijke ontwikkelingen".

Boeit jou die spanning, tussen vrijheid en gebondenheid, tussen sociale controle en het autonome individu?

"Zonder meer ja. De onderzoeken die ik met Eelco heb gedaan bij een aantal voetbalverenigingen tonen aan dat mensen graag ergens bij willen horen. Een vereniging, en dan ook nog een voetbalvereniging is bij uitstek een plek waar dat kan. Ergens bijhoren was vijftig jaar geleden makkelijker. Je had heldere structuren en homogene clubs, maar nu niet meer. We zien de samenleving veranderen en diverser worden. Mensen hebben een verschillende achtergrond. Een club als De Meern is van dorpsclub uitgegroeid tot stadsclub. Los daarvan is er altijd gesteggel tussen mensen in de vereniging. Moeten we prestatiegericht of recreatief zijn? Gaan we voor het vrouwenvoetbal? Hebben we een maatschappelijke functie of trappen we alleen tegen een bal aan? Je hebt dus erbij horen aan de ene kant en aan de andere kant heb je de politieke arena. Is je vereniging homogeen, met alleen soortgenoten, of heterogeen waarbij je de vraag stelt hoe je op een positieve manier omgaat met diversiteit? Die vraag interesseert me eigenlijk meer dan de wetenschappelijke kennisvraag.

Trainerskracht

In 2014 zijn Koot en Verhagen vanuit de Hogeschool Utrecht en met steun van de stichting Harten voor Sport, gestart met Trainerskracht bij V.V. De Meern. Koot: "De idee daarachter is risicjongeren tussen 15 en 27 jaar opleiden tot voetbaltrainer van kinderen en erop toezien dat deze jongeren zich op andere leefgebieden - op school en op het werk - goed kunnen ontwikkelen. De studenten van de Hogeschool spelen ook een rol in het begeleiden van de jongeren, ze lopen bijvoorbeeld stage bij de voetbalclub. Zij gaan naar de scholen en pleintjes in buurten waar gevoetbald wordt en zoeken daar outreachend naar jongeren die in het project passen. Het aardige is dat door deze inzet we tegelijkertijd iets doen waar de club wat aan heeft. Op deze manier hebben we bijvoorbeeld de bestaande wachtlijsten opgeheven".

V.V. De Meern zit in een Vinex-locatie waar heel veel kinderen willen voetballen. Koot: "Vinex-locaties hebben vaak het probleem van veel toestroom. Hoe krijg je dat georganiseerd? Nu kunnen wij ons rijk rekenen met vijf kunstgrasvelden waar elke avond van half zes tot half elf wordt getraind. De velden zitten vol. Op zaterdag zitten we helemaal vol, door de week is er overdag redelijk veel ruimte. Wat we eigenlijk doen met de deelnemers van Trainerskracht is hen opleiden om ergens beter in te worden en ze tegelijkertijd op woensdagmiddag laten trainen met de kinderen van de wachtlijsten. Dat betekent dat zeventig tot tachtig kinderen die anders niet mogen voetballen, toch lid kunnen worden van de vereniging.

We zetten in op de talenten van jongeren en zoomen niet in op hun problemen of hun achtergrond. We zetten ze in hun kracht”.

Maar, vraagt Thijs Jansen, je moet hier wel goed mee kunnen omgaan. Hoe presenteer je zo'n project? Koot: “Ja, dat is spannend. Wat zet je op de website van de club? Schrijven dat je begint aan een project met risicjongeren die met die schattige kinderen van de wachtlijst gaan voetballen? Zo zijn we dat niet gaan communiceren aan de leden en de ouders van de wachtlijstkinderen. Naderhand hebben we positieve reacties gekregen. Leuk dat jullie dat doen en dat er zulke goede begeleiding is. Misschien wel het belangrijkste voor de ouders is: onze kinderen kunnen voetballen!”

Julie zetten studenten in voor onderzoek maar ook om mee te draaien op zo'n club. Jullie hebben verschillende projecten met studenten lopen. Dat vraagt ook iets van de studenten natuurlijk. Tweedejaars studenten lopen stage. Kunnen zij het werk en de verantwoordelijkheid aan?

Verhagen: “Eelco houdt zich hier het meest mee bezig. Ik denk dat het juist de kracht is in dit soort projecten dat wij de studenten erbij betrekken en hen de verantwoordelijkheid geven. Wij proberen voor hen een, zoals wij dat noemen, rijke leeromgeving te creëren waarin dat wat zij moeten doen, er ook echt toe doet en waarin ze zelf beslissingsruimte hebben. Je moet fouten kunnen maken die je dan ook weer moet kunnen herstellen.

Tussen het praktische deel en het vaak abstracte diversiteitsverhaal zit een tussenstap, een interesse, ook van het Lectoraat. Daarin liggen manieren waarop je de participatie van mensen kan bevorderen. Een manier om individuen te begeleiden bijvoorbeeld. Proberen hun gedrag te veranderen of therapie te geven, zodat de kans op participatie toeneemt.

Wat wij vanuit het Lectoraat met name doen is mobilisering van de omgeving, van de kinderen en van de vereniging en kijken hoe we hier de gelegenheid kunnen scheppen voor een open, enigszins tolerante, adoptieve cultuur waarin dit soort projecten kunnen gedijen. Dat is niet vanzelfsprekend en zeker niet bij voetbalverenigingen”.

Zijn jullie moralistisch? Je zegt dat je streeft naar een tolerante vereniging.

Verhagen: “We hebben wel een missie denk ik. Eelco en ik werken nu acht jaar samen in verschillende projecten. Maar tolerant is misschien niet het goede woord. Mensen in de vereniging hoeven niet een bepaalde visie of een bepaald idealisme te hebben. Wat ik bedoel is dat we wel kunnen werken aan een open cultuur of een open club”.

Welke rol spelen jullie hierin of willen jullie spelen?

Verhagen: “We vragen de vereniging niet idealistisch of ideologisch te zijn. Integendeel bijna. We hebben gezocht naar een manier waarop kwetsbare jongeren een plek krijgen en waar de vereniging zelf ook iets aan heeft. Sommigen vinden het project prachtig omdat het altruïstisch is, anderen zijn blij dat de wachtlijsten zijn opgeheven. Dat is ook belangrijk. De maatschappelijke rol van verenigingen waarin vrijwilligers het met elkaar maken, moet wel passen bij de eigen kracht en de eigen interesses”.

Dus jullie zoeken naar projecten die vanuit jullie eigen ideologische visie makkelijk in te passen zijn in die omgeving?

Koot: “We proberen aan te sluiten, in dit geval dus, bij de voetbalwereld. En die wereld is macho, chauvinistisch, conservatief, heel erg van wij weten het wel. Als wij daar binnenkomen en vertellen dat het anders moet, dan werkt dat natuurlijk niet. Een van de eerste dingen die ik de studenten dan ook zeg is: je loopt niet met je pedagogiekboek de kantine binnen. Ga eerst eens een wedstrijd fluiten of in de uitgifteruimte zorgen dat je de club een beetje leert kennen. Maar, we zitten ook heel erg op taal. Bij De Meern zijn we bijvoorbeeld bezig met positief coachen. Dat begrijpen de voetballers: zelfvertrouwen plus plezier is winnen. Als het woord winnen valt, raken ouders, leiders en trainers geïnteresseerd”.

Verhagen: “Trainerskracht is niet in de huiskamer van een van ons bedacht. We sluiten aan bij vragen die bij ons terecht komen. We kijken of we erachter kunnen staan. Als we er ethisch niets mee kunnen of op voorhand onhaalbaar vinden, doen we het niet”.

Jullie zijn een echt ondernemersduo. Jullie lopen warm voor kansen die er zijn en daar springen jullie creatief op in.

Koot: “Kansen, dat klinkt zo opportunistisch”.

Maar hoe zie je het dan?

Koot: “Daar zijn waar het spannend is, waar de mogelijkheden zitten, waar het maatschappelijk debat zich afspeelt. Trainerskracht is redelijk kort begonnen nadat grensrechter Richard Nieuwenhuizen in Almere werd doodgetrapt. De voetbalwereld kwam toen heel erg in beweging, met straffen, repressie, wegsturen. Stuur alles dat lastig is maar weg. Dat is ook wel te begrijpen. Je krijgt de KNVB op je dak als je problemen hebt. Maar wat gebeurt er maatschappelijk als je de lastige jongeren wegstuurt? Wat gaan ze doen? Dat is onze kans, maar het is niet zo opportunistisch, zo van hé leuk we ruiken mogelijkheden. Er zit ook een stukje bevlogenheid bij.

Wij willen structuur en veiligheid bieden, als beweging tegen het repressiegebeuren. Wat we ook proberen is de oudere jeugd erbij blijven betrekken, zorgen dat de uitval niet zo groot wordt. Bij veel clubs zie je nauwelijks oudere jeugd”.

Jullie zien een kans om de samenleving aan het werk te zetten en er iets beters van te maken?

Daar zijn beiden het mee eens: “Maar niet de hele samenleving. Stukjes van de samenleving”.

Praktijk en onderzoek

Trainerskracht is een heel praktisch project. De meeste projecten waaraan het duo werkt zijn een combinatie van praktijk en onderzoek. Bij gesubsidieerde onderzoeksprojecten wordt ook altijd de praktische kant erbij betrokken. Bij Trainerskracht zit een grotere ambitie dan alleen iets doen voor V.V. De Meern. De reikwijdte van wat daar geleerd en ontdekt wordt moet ook breder verspreid worden en met anderen gecommuniceerd via publicaties en vakbladen zodat ook zij ermee vooruit kunnen. Een andere pijler betreft de studenten die onderzoek verrichten. Verhagen: “We geven hun in het Trainerskrachtproject ook les. Waar het over onderzoek gaat, gaat het om kijken, kritisch zijn, de reden waarom je het doet, wat je doet en dat proberen te onderbouwen”.

Geef je ze ook mee wat professionals in deze samenleving zouden moeten zijn? Leren op zichzelf te reflecteren?

Verhagen: “Ja bij uitstek. Leren reflecteren op je eigen handelen”.

Jullie zitten in een serie over sociaal ondernemers en jullie passen daar perfect in. Sociaal ondernemers richten meestal een eigen organisatie op. Maar, sociaal ondernemen kan ook binnen een organisatie, zoals de eerder in deze serie geïnterviewde gemeentesecretaris Marijke Verstappen al opmerkte. Ik vraag me af of jullie ooit overwogen hebben de stap naar een onafhankelijke organisatie te wagen, weg uit de Hogeschool. Is dat iets dat jullie trekt?

Verhagen: “Dat trekt zeker. Ik heb het daar met Eelco over gehad, en ook hem trekt dat wel. Wie weet wat de toekomst biedt. Maar die relatie met studenten en het onderwijs heb je toch alleen in de praktijkgerichte setting van de hogeschool en dat is wel een magnifieke, extra dimensie aan het geheel. Je bent aan het ondernemen en probeert op bescheiden maar toch belangrijke manier een bijdrage te leveren, ook aan het onderwijs en de studenten”.

Het moet toch niet makkelijk zijn binnen een HBO-instelling die tegenwoordig bekend staat als groot, anoniem en bureaucratisch. Als je in de samenleving allerlei projecten opzet, heb je flexibiliteit nodig. Jullie eisen veel van de studenten, je stuurt ze de samenleving in. Past dat wel allemaal in het rooster. Hoe ga je daarmee om?

Verhagen: “Dan zou ik Eelco hier aan het woord moeten laten. Mensen zoals hij breken overal intern doorheen. Maar het is dubbel. Ik ben nu acht jaar lector en de Hogeschool Utrecht is wat dat betreft echt leuk. Die gaat ook erg voor die praktijkgerichte onderzoekskant en de school profileert zich daar ook mee. Ik heb me erg ondersteund gevoeld deze acht jaar. We moesten wel elke week minstens drie keer ergens doorheen in een organisatie die het ook wel kan waarderen dat je erdoorheen gaat en je ook de kans geeft dingen te proberen. Vaak kwamen we met iets moois terug, waarna er op de Hogeschool ook weer dingen veranderden. We hebben projecten gehad die we volgens de regels absoluut niet hadden kunnen doen.

Een voorbeeld. We leiden de professionals van de toekomst op en we leiden ze naar het werkveld toe. Ze moeten flexibel zijn, ondernemingsgericht, out of the box kunnen denken, lef hebben en geen negen tot vijf mentaliteit.

Een van de studenten cultureel maatschappelijke vorming die stage liep bij een voetbalclub kreeg ruzie met een zeventigjarige vrijwilliger waar een zestienjarige deelnemer naast stond. Dat zijn dus boeiende dingen. Je zult moeten bewegen in die wereld en als iets niet lukt, bedenk je een ander plan. De stagiaires hoeven later natuurlijk niet bij een voetbalclub te gaan werken, maar ze moeten wel met

vrijwilligers kunnen omgaan. Je volgt vier jaar een opleiding en dan ga je de grote wereld in. De uitdaging voor elk hoger onderwijs is om de studenten sneller de grote wereld in te krijgen en ze ook de leuke en spannende dingen te laten doen”.

Kleine succesjes

Op de vraag welke hobbels er op de weg naar realisering genomen zijn, antwoorden beiden dat het geheim hem zit in het zoeken naar kleine succesjes. Daar wordt iedereen vrolijk van. Je niet laten ontmoedigen en blijven doorgaan zijn de grootste uitdagingen. Koot: “We zijn wel zo arrogant om te denken dat we met iets goeds bezig zijn, maar dingen realiseren kost meer tijd dan we denken”.

Een andere uitdaging is het vinden van financiële middelen. Er zijn overal grote en kleine onderzoekspotjes, praktijkpotjes zijn zelden goed gevuld. Verhagen: “Er zijn niet zoveel potten waar die twee samengaan, maar wij ambiëren praktijkprojecten waaraan we onderzoek kunnen koppelen. En, over hobbels nemen gesproken, elke keer als we het woord onderzoek laten vallen, wordt het moeilijk. Als je niet uitkijkt gaan we van project naar project, een- of tweejarige projecten, die daarna stoppen omdat er bijvoorbeeld geen financiering meer is. Wij vinden het echter cruciaal duurzaamheid in te voegen. Voor zover we te maken hebben met (aflopende) projecten proberen we deze daarom zoveel mogelijk in te passen in grotere programma's en langduriger samenwerkingsrelaties met het veld. Op creatieve manieren lukt het ons daarom vaak om ook weer extra middelen los te krijgen. We zijn wel aan het proberen creatievere manieren te vinden om duurzamer met bepaalde organisaties samen te werken waardoor medewerkers bijvoorbeeld een nadrukkelijker rol krijgen in bijvoorbeeld het onderzoeksgedeelte”.

Verhagen voegt er nog aan toe dat in tegenstelling tot de neiging van de Hogeschool je te richten op Europese subsidiepotten en het binnenhalen van miljoenen... “het bij Eelco en mij juist heel klein is. Wij zitten sowieso op de scholen in arme wijken, de verenigingswereld. Met enkele duizenden euro's kunnen wij al heel veel verrichten. Met zulke bedragen kom je in een ander type relatie te staan”. Koot wil hier nog aan toevoegen dat men tegenwoordig duurzame projecten wil: “Dat willen de fondsen, de politiek en de maatschappij. Maar, de subsidies gelden meestal voor niet meer dan twee jaar. Dat is een rare paradox”.

Rest nog de vraag: hoe hebben jullie elkaar leren kennen?

Verhagen: “Ik werd op een gegeven moment lector. Vlak daarvoor had ik meegeschreven aan een van mijn laatste adviezen voor de Raad voor Maatschappelijk Ontwikkeling. Die ging over verbinden. Het was de tijd van de moord op Pim Fortuyn en Theo van Gogh, een polariserende en hectische periode. Er ontstond behoefte na te denken over binding van de samenleving. Ik wilde toen dat beleidsadvies graag toepassen op lokaal niveau. Dat had ik in mijn hoofd. De neiging bestaat om te zoeken naar manieren om bijvoorbeeld allochtonen en autochtonen met elkaar in contact te brengen, of een keer per jaar een ontmoeting te regelen met moslims. Maar zulke initiatieven brengen mensen niet duurzaam bij elkaar. In plaats van eenmalig zoeken naar manieren van verbinden, kun je beter zoeken naar een manier waarop je structureel iets doet met elkaar, en daarbij is het effectiever op zoek te gaan naar de *gedeelde* interesses tussen mensen dan de etnische kaart te spelen.

Sport is dan bij uitstek een geschikt domein om daarmee te beginnen. Ik kende toen ik lector werd een interessante voetbalclub in de regio, VV Zwaluwen Utrecht 1911, gelegen tussen Kanaleneiland met veel allochtone bewoners en de wijken Dichterswijk en Oog in Al. Eelco had, los van mij, ook zijn gedachten over deze thema's laten gaan en wilde iets doen met de maatschappelijke rol van verenigingen. Zo zijn we bij elkaar gekomen. Binnen heel korte tijd hadden we een plan en zijn we Verbinden door voetbal gestart. Daaraan hebben we snel daarna ook V.V. De Meern gekoppeld”.

Het duo beaamt dat ze als persoon heel verschillend zijn, maar beider drijfveren zijn dezelfde. Verhagen: “We vullen elkaar enorm aan. Dat ondernemerschap waar ik in ben beland, door de kokers en over de grenzen heengaan, dat raakt me wel. Het is innovatief en in plaats van te werken vanuit de systeemwereld, werken wij nu missiegedreven. Eelco heeft een groot organiserend vermogen en het is een genot om met hem te werken. Af en toe kom ik weer wat meer met de onderzoekskant, die dreigt hij wel eens te vergeten. Zo vullen we elkaar aan, denk ik”. Koot: “Bij alles dat ik doe heb ik ook iemand nodig die de dingen goed op papier kan zetten, het overzicht houdt en het onderzoeksgedeelte koppelt aan de praktijk. Dat is de driehoek werkveld, onderwijs en onderzoek. Dat zit heel erg in ons lectoraat, en bij alles wat we doen worden studenten

ingeschakeld. En dat is het mooie van Stijn, hij zal nooit studenten misbruiken omdat we zoveel mogelijk gegevens willen hebben. Het leren speelt altijd een belangrijke rol”.

De discussie

Voor de discussie nodigt Pieter Hilhorst de deelnemers uit niet alleen vragen te stellen maar ook eigen ervaringen te delen. Hilhorst is journalist en houdt zich momenteel bezig met o.a. op menselijke maat geschoeide schuldhulpverlening waartoe hij het Goede Gierenfonds heeft opgericht.

Een vraag betreft wat Trainerskracht anders maakt dan andere projecten? Koot: “Vorig jaar kwamen er veertig gemeentebesturen langs om te kijken wat er met de participatiesamenleving gedaan kon worden. Ik heb toen letterlijk tegen hen gezegd: asjeblijft niet tien oudere Marokkanen bij De Meern inzetten voor onderhoud van het gebouw, want daar hebben we al tien zeventigplussers voor die het hartstikke goed doen, maar die ook meteen opstappen als er opeens een andere doelgroep binnenloopt. Onze energie zit in de trainerskrachten die wachtlijsten opheffen. Elk project dat start bij een vereniging zonder dat die vereniging er zelf iets aan heeft, is tot mislukken gedoemd”.

Hilhorst oppert dat er ook jongeren zijn bij wie je je afvraagt of ze wel kleine kinderen kunnen trainen? Kun je ze alleen laten met achtjarige jongetjes?

Een aanwezige trainer zegt dat hij dat gevoel nog niet heeft gehad: “Je komt voor een groep te staan en je krijgt gelijk verantwoordelijkheid. Het komt niet in je hoofd op rottigheid uit te halen. Ik denk dat het te maken heeft met de sport waarmee je bezig bent”.

Iemand voegt eraan toe dat de trainers zelf ook boefjes zijn geweest. Er zijn voorbeelden bij Ajax van jongens die weggestuurd zijn, maar later de beste, moralistische trainers zijn geworden, onder wie Edgar Davids. Hij was onhandelbaar op zijn vijftiende: “Maar zo iemand hoef je niets meer te flikken, want die heeft allang in de gaten als jij wat wilt flikken. De grootste boefjes kun je met zesjarigen laten trainen, want zij weten precies wat die jongetjes gaan doen”.

Links Ferdi Vrede, rechts Luc Verberne van Toff Multimediale producties

Aanwezig is ook Ferdi Vrede. Hij is begeleider van de trainers, een zogenaamde 'combinatiefunctionaris'. Vraag aan hem is of er wel eens iemand te laat komt of niet komt opdagen? “Ja, dat gebeurt, maar het belangrijkste is dat wij hen duidelijk maken dat het allemaal voor hen is wat we doen. Mijn drijfveer is de jongeren beter te maken. Ik kom zelf ook van de straat en ben via een omweg aan opleidingen begonnen en nu heb ik een baan. Het is belangrijk dat ze mij zien als voorbeeld, ik ben een rolmodel. Met mijn oorbellen en mijn sieraden om heb ik wel een HBO-diploma op zak en een baan. Ik kan voor mezelf zorgen”.

Met de bal onder de arm gaat hij de pleintjes langs waar wordt gevoetbald: “Als er een dan zegt: waarom zou ik training gaan geven bij De Meern? dan zeg ik luchtig: Nou, net als de trainer van Barcelona, dat vind je vast leuk. Ik geef gewoon voorbeelden waarin zij zich kunnen vinden. Zo probeer je met hen te *levelen* en ervoor te zorgen dat ze zeggen: nou ik wil wel een kijkje komen nemen bij jullie”.

Zijn er alleen jubelverhalen te vertellen? Nee, het is ook voorgekomen dat jongeren bij clubs zijn weggestuurd, van school gestuurd en op de zwarte lijst gezet. Daarvoor is er nu juist het onderzoek, aldus Verhagen: “Niet om zichtbaar te maken hoe fantastisch het allemaal is, maar om aan te geven wat er precies gebeurt en wat wel of niet werkt. Het doel van het onderzoek is evenzeer aan allerlei condities en problemen onderhevig. Het gaat niet altijd zoals je had verwacht”.

Dan is er nog de vraag of je jongeren financieel moet belonen. Is dat overwogen? Volgens Koot gaat het om verantwoordelijkheid en keuzes maken: “Als ik de HBO-studenten ga vertellen: als je je tentamen haalt, krijg je van mij tweehonderd euro, dan is dat niet de bedoeling van het onderwijs. Het gaat erom verantwoordelijkheid te nemen en ergens voor te gaan. Het gaat ook om de uitdaging kinderen verantwoordelijkheidsbesef mee te geven en dat is ook onze rol. Daar steken we veel tijd in. We zeggen: als je iets wilt bereiken, dan moet je wel je best ervoor doen”.

Een project is succesvol als de jongeren - en dat hoeft niet met allemaal - er naar hun eigen beleving beter van worden. V.V. De Meern is al langer een maatschappelijk betrokken club. Daaraan is stapsgewijs gebouwd, jaar in jaar uit. Ontwikkel jezelf en ontwikkel je club is de missie. Verhagen: “We zijn bezig geweest V.V. De Meern en nog negen andere voetbalclubs vitaal te maken en ik denk dat diversiteit een belangrijke rol daarin heeft gespeeld. Toen we van start gingen hebben we jongeren gevraagd wat hun eigen doel was en hun motivatie. Bij de een was dat toeleiding naar een school, bij de andere op school blijven en bij de derde was dat zelfvertrouwen krijgen. Dat zijn allemaal zaken die passen binnen de lijnen van het project. Er is evenwel ook uitval. We proberen ook te onderzoeken wat de maatschappelijke waarde is van trainerschap voor de direct betrokkenen, de jongeren zelf om wie het gaat. Dat betreft ook onze eigen studenten, en de leden van V.V. De Meern. Aangezien het Oranjefonds, dat het project subsidieert, voor onderzoek geen middelen verstrekt, doen we het met wat we hebben. We blijven zoeken naar extra financieringsbronnen waar de onderzoeksvraag ook een rol kan hebben”.

Verhagen voegt eraan toe dat onderzoek soms ook met een partner wordt gedaan, bijvoorbeeld met het Verwey-Jonker Instituut: “Op een gegeven moment wil je met je onderzoek ook breder naar buiten en we moeten ervoor waken dat de slager zijn eigen vlees gaat keuren. We laten ook andere ogen meekijken”.

Een laatste vraag betreft de verhouding met de gemeente Utrecht. De stad biedt sportverenigingen allerlei mogelijkheden om laagdrempelige projecten aan te vragen in het sociale domein. De combinatiefunctionaris wordt voor veertig procent gefinancierd door het Rijk en voor zestig procent door de gemeente. Projecten belopen meestal twee jaar. Wordt bijvoorbeeld een combinatiefunctionaris daarna ontslagen? Worden de honderdvijftig voetballertjes in de wijk weggestuurd? Komt er na twee jaar een eind aan alle moeite en inspanning?

Een van de oplossingen voor dreiging van discontinuïteit is ouders mobiliseren die de trainersrol op zich nemen. Extra contributie heffen is geen optie. Die moet betaalbaar blijven. Volgens Koot is dat misschien wel het grootste maatschappelijke verhaal: toegankelijk blijven voor iedereen. Naarmate sociaal ondernemen en duurzaamheid terrein winnen, wordt er steeds meer gediscussieerd over dit soort korte termijnprojecten, discontinuïteit en afhankelijkheid.

Reflectie en samenvatting

Gabriël van den Brink, hoogleraar maatschappelijke bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg deelt in zijn slotbeschouwing een compliment uit: “Het gaat over voetbal, dingen die letterlijk laag bij de grond zijn. Dat is een compliment, ik zeg het maar eventjes. Dingen die concreet zijn en tastbaar en waar je het verschil tussen winnen en verliezen duidelijk kunt aangeven”.

Wat opvalt in het interview met het duo is dat je ook sociaal ondernemend kunt worden zonder direct een rolmodel in je leven te hebben gehad. Een ondernemende oom of vader of een sociaal bewogen moeder. Een ander punt dat opvalt is dat beide heren opereren in een domein dat tussen stad en dorp in ligt. Het gemeenschaps- of verenigingsleven is van oudsher goed ontwikkeld in een dorp: “Jullie komen uit een dorp, ik kom zelf ook uit een dorp en daar is een andere omgang tussen de mensen dan in de grote stad. Daar ben je minder anoniem, kun je mensen makkelijker iets vragen of mensen durven geen nee te zeggen. Jullie zijn weer teruggegaan naar het dorp, een lokale gemeenschap, ook in de vorm van onderzoek naar in dit geval de voetbalvereniging”.

Wat homogeniteit en heterogeniteit betreft. Sociologen en andere onderzoekers houden zich ermee bezig. Het blijkt niet zo eenvoudig heterogene verenigingen of clubs van de grond te krijgen. “Maar het antwoord van jullie daarop is: gewoon een diverse club. Wat is het probleem nu eigenlijk?” Van den Brink grijpt terug op een eigen ervaring jaren geleden toen hij onderzoek deed in Amsterdam. Er was een tijd dat het allemaal heel multiculti was, diversiteit was geen probleem. Dat wil zeggen: niemand zag het. Daarna kwam de tijd waarin het wel een probleem werd, vooral voelbaar na de moord op Theo van Gogh in 2004. Maar de laatste jaren heeft het zich opgelost en men schijnt te denken: het zal best, maar we moeten hier verder.

Bij dat idee van samen aanpakken is voetbal, of een andere sport, een enorm hulpmiddel. Dat haalt veel spanning weg. Het probleem ontstaat, aldus Van den Brink, als je gaat praten. Over identiteit, over geloof, over allerlei andere belangrijke dingen. Praten scheidt onenigheid. Samen voetballen scheidt eenheid. Verschillen, onenigheid en gespletenheid kunnen dus overwonnen worden tussen de doelpalen.

Dit is natuurlijk de oplossing

Er was sprake vanavond van risicojongeren. Wie zijn zij? Van den Brink: “Die ben ik ook tegengekomen toen ik me in 2000 verdiepte in agressieve jongeren die zinloos geweld pleegden. Ik was gaan praten met pedagogen die me voor het eerst uitlegden wat een risicojongere was. Boefjes heb je altijd gehad, maar toen kregen we risicojongeren. Je kunt allerlei problemen hebben in het leven, in een slecht nest geboren zijn, een fel temperament hebben, gescheiden ouders, ruzie met je vrienden, pech op school, een werkloze vader of gediscrimineerd worden. Dat zijn allemaal risico's in het leven. Hoe meer risico je loopt, des te groter de kans dat je op het foute pad terecht komt. Dat vertelde men toen. Er zijn natuurlijk jongeren, en ook volwassenen, die veel risico's in hun leven verzamelen. En dan gaat het fout. Maar, die mensen zeiden nog iets. Je hebt risicofactoren, maar tegenover elke risicofactor staat ook een beschermende factor. Dat betekent dat zelfs jongeren die het bijvoorbeeld thuis ontzettend moeilijk hebben, of gepest worden, op school een juf kunnen treffen, of een trainer, die hun talent ziet en dat is vaak al voldoende om ze eruit te tillen en zelfvertrouwen te geven. Dan kun je heel veel risicofactoren aan. Met andere woorden, het begrip risicojongeren dat nu zo populair is geworden en door iedereen gebruikt, heeft een serieuze achtergrond. Maar de les is: risicojongeren zijn als zodanig niet het probleem. Het ontbreken van mensen die hen oppakken en een kans geven is het probleem. En dat is nu zo interessant aan deze sessie vanavond. Er zijn veel voorbeelden gegeven vanuit de vereniging en ook mensen die het gewoon zeggen: ik bied jou een kans en ik heb vertrouwen in jou en ik geef jou verantwoordelijkheid. Dit gaat echt voorbij de probleemdefinitie. Dit is natuurlijk de oplossing”.

Dat is de belangrijke les: “Hiermee illustreer ik dat ik het zo interessant vind te kijken naar wat laag bij de grond is, naar tastbare, vitale, lichamelijke ervaringen. Alles wat laag bij de grond is verenigt, zal ik maar zeggen. Hoe hoger je in het lichaam komt, hoe meer je naar het hoofd gaat, en vooral naar het verstand, des te meer meningsverschillen je krijgt”.

In Nederland wordt wat afgepraat en opgeschreven en dat komt door de kennismaatschappij. Iedereen is hoog opgeleid, heeft denkbeelden en een mening of is bezig met bedenken van ontwikkelingsmodellen en procedures. Beleidsmakers, hoogleraren, communisten, gemeenraadsleden, ze denken het allemaal beter te weten, het gaat maar door. Iedereen weet precies hoe het moet. Maar wat gebeurt er nu eigenlijk in het land? Dat is wat anders.

Het blijkt dat, filosofisch uitgedrukt, het lichaam ook voertuig van de waarheid kan zijn. De waarheid is niet alleen te vinden op papier of het scherm maar ook op het sportveld, in de kantine, in de training. Van den Brink vindt dat deze waarheid veel meer gewaardeerd zou moeten worden in de kennissamenleving. In plaats daarvan wordt er vaak op neergekeken, ook in beleidskringen.

Vitale waarden die te maken hebben met sport, gezondheid en het lichaam zijn belangrijk in een maatschappij. Daar zit ook een morele kant aan: “Dat wil ik benadrukken. Het is *fun*, plezier, het is leuk, maar er zit ook een morele kant aan. Op tijd komen, je voor de club inzetten, kunnen incasseren, allemaal kwaliteiten die vroeger onder het hoofd Ethiek werden behandeld, maar die ook in de sport een rol spelen”.

Voetbal is dus een vorm van moraliteit, zegt Van den Brink: “Maar ga dit nu niet direct uitventen. Doe dat vooral niet. Maar er is die morele kant. Ook als er vals gespeeld wordt bijvoorbeeld, weet iedereen het. Je kunt er iets van zeggen. De waarheid is onder ons zou ik maar zeggen. Als er iets mis gaat kun je elkaar daarop aanspreken. Dat komt niet van bovenaf”.

Meer kijken naar vitale waarden

Tenslotte nog een interessant punt. Hoe selecteer je, ook als het risicojongeren betreft? Waar let je op? Als het aan de overheid ligt, aan de Staat, heb je criteria. Er is een definitie, een procedure en aan de hand daarvan selecteer je de mensen. Van den Brink: “En nu vond ik het zo interessant hoe jullie totaal iets anders hebben laten zien. Je kiest vanuit de straat, en niet vanuit de Staat, van boven naar beneden. Je hebt contact, je voetbalt mee en jullie bouwen van onderaf op. Dat is een ongelooflijk nuttige les. De wijsheid van de straat. Hier bedoel ik niet *streetwise* mee zoals eerder vanavond aan de orde kwam, dat ook een masker kan zijn waarachter jongeren zich verschuilen om hun onzekerheden te verbergen. Dat gebeurt natuurlijk ook, een brutale bek geven omdat je eigenlijk wanhopig bent. Maar er is ook straatwijsheid waar mensen geleerd hebben hoe ze met conflicten moeten omgaan en daarin ook vrij stevig staan. Dat oppakken lijkt mij een belangrijke correctie op het selecteren dat we gewoonlijk doen”.

Wat selecteren betreft zijn er dus heel wat meer mogelijkheden dan de automatisen van het moment. Straffen, sancties. Eruit jij. Het onderwijs is veel selectiever geworden, de GGZ ook. Veel problemen van risicojongeren zijn niet alleen hun eigen problemen maar ook die van de instanties. Hun leven heeft ook een institutionele kant en die instellingen wijzen allemaal naar elkaar als er iets fout gaat: “Dat selecteren door de Staat of staatsinstellingen doen wij in Nederland veel te veel. Laten we eens meer kijken naar de vitale waarden en krachten die in jongeren aanwezig zijn, de talenten en de mensen die hun best doen die eruit te halen”.

Het interview met Stijn Verhagen en Eelco Koot was het zesde in een door Vitale Lokale Samenlevingen georganiseerde reeks van twaalf werksessies. In elke sessie voert Thijs Jansen, verbonden aan de School voor Politiek en Bestuur van Tilburg University en de Stichting Beroepseer, een gesprek met een voortrekker.
